

5. Krjukova T.L. Psihologija sovladajushhego povedenija v raznye periody zhizni. [Psychology of coping behavior in different periods of life] Nauchnaja monografija. / T.L. Krjukova. – Kostroma: KGU im. N.A. Nekrasova, 2010.
6. Krjukova T.L. Chelovek kak subekt sovladajushhego povedenija [Human as the subject of coping] // [pod red. A. L. Zhuravleva, T. L. Krjukovoj, E. A. Sergienko]. M.: In-t psihologii RAN, 2008. – s. 55 – 65.
7. Maklakov A.G. Lichnostnyj adaptacionnyj potencial: ego mobilizacija i prognozirovanie v jekstremal'nyh uslovijah [Personal adaptation potential: its mobilization and forecasting in extreme conditions] // Psihologicheskij zhurnal.– № 1. – 2001. – S.16 – 24.
8. Nartova-Bochaver S. K. "Coping behavior" v sisteme ponjatij psihologii lichnosti ["Coping behavior" in the system of concepts of personality psychology] // Psihologicheskij zhurnal.–1997. – T.18. – №5.– s. 20-30.
9. Rean A.A. Lokus kontrolja delinkventnoj lichnosti [Locus of control personality the delinquent] // Psihologicheskij zhurnal.– 1994.– №2.– S.52-56.
10. Shibutani T. Social'naja psihologija [Social Psychology]; per. s angl. V.B. Ol'shanskogo. – M.: Progress, 1969. – 535 s.
11. Lazarus R. Stress, appraisal, and coping. / R. Lazarus, S. Folkman – New York: Springer, 1984. – 456 p.

Guba, N.A., Kozura, N.V. Features of formation of coping strategies among students of different professions. The article presented the theoretical aspects of the formation of coping strategies, the main approaches to the definition of coping behavior, described the domestic and foreign psychologists. The factors that determine the choice of coping strategies have been analyzed. All the factors could be divided into external factors (environmental factors) and internal factors (personal). An additional factor, which is typical for students, is the field of future professional activity have been isolated and analyzed. The paper described the results of empirical research of formation of coping strategies among students of different professions. The authors identified significant differences in the dominance of such strategies as the self-control and search for social support for students of medical and psychology professional fields. It was also found that medical students typically have cognitive coping strategies, and psychology students are characterised by emotional coping strategies. The differences in the choice of behavioral coping strategies we have not found.

Keywords: coping strategies, students, professional formation, adaptive behavior, field of activity, self-control, the search for social support.

УДК 159.992

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Н.О. Губа

кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології
Запорізький національний університет
natalya-guba@yandex.ru

О.Г. Павлюк

магістрант факультета соціальної педагогіки та психології
pavluk.alena@gmail.com

Губа Н.О., Павлюк О.Г. Особливості формування ціннісних орієнтацій у підлітковому віці. Стаття присвячена аналізу проблеми формування ціннісних орієнтацій в підлітковому віці. Розглянуто сутність понять цінність і ціннісні орієнтації, класифікація цінностей, функції ціннісних орієнтацій. Описано характеристики основних факторів, що впливають на формування ціннісних орієнтацій особистості. Показано, який вплив мають ціннісні орієнтації на рівень розвитку особистості. Дана характеристика підліткового віку, як одного з найбільш складних періодів з точки зору формування ціннісних орієнтацій.

Ключові слова: цінності, ціннісні орієнтації, особистість, система ціннісних орієнтацій, підлітковий вік, самооцінка.

Губа Н.А., Павлюк Е.Г. Особенности формирования ценностных ориентаций в подростковом возрасте. Статья посвящена анализу проблемы формирования ценностных ориентаций в подростковом возрасте. Рассмотрены сущность понятий ценность и ценностные ориентации, классификация ценностей, функции ценностных ориентаций. Описаны характеристики основных факторов, влияющих на формирование ценностных ориентаций личности. Показано, какое влияние имеют ценностные ориентации на уровень развития личности. Дана характеристика подросткового возраста, как одного из самых сложных периодов с точки зрения формирования ценностных ориентаций.

Ключевые слова: ценности, ценностные ориентации, личность, система ценностных ориентаций, подростковый возраст, самооценка.

Постановка проблеми. Ціннісні орієнтації це складний соціально-психологічний феномен, що характеризує спрямованість і зміст активності особистості, що є складовою частиною системи відносин особистості, що визначає загальний підхід людини до світу, до себе, що надає сенс і напрямок особистісним позиціям, поведінці, вчинкам.

Формування ціннісних орієнтацій особистості є для різних дослідників предметом пильної уваги і різнопланового вивчення. Знання ступеня сформованості ціннісних орієнтацій, їх ієрархії, може

бути ключем для здійснення виховання особистості. Відомо, що ціннісні орієнтації впливають на визначення місця особистості в суспільстві, а також на вибір нею своєї референтної групи. Дослідження подібних питань особливого значення набуває в підлітковому віці, оскільки саме з цим періодом онтогенезу пов'язаний той рівень розвитку ціннісних орієнтацій, який забезпечує їх функціонування як особливої системи, яка надає визначальний вплив на спрямованість особистості, її активну соціальну позицію, визначають її життєві і професійні плани.

На теперешньому етапі розвитку нашої держави, який характеризується нестабільною суспільно-політичною ситуацією, соціально-економічними змінами, посилюється процес втрати моральних орієнтирів, традиційних норм і цінностей. Оскільки набір цінностей, які засвоює підліток в процесі соціалізації йому «транслює» саме суспільство, дослідження системи ціннісних орієнтацій особистості представляється особливо актуальною проблемою в ситуації серйозних соціальних змін, коли відзначається деяка «розмитість» суспільної ціннісної структури, багато цінностей втрачають свій сенс, зникають соціальні структури норм, в постулюємих суспільством ідеалах і цінностях з'являються протиріччя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури показує, що проблема формування цінностей та ціннісних орієнтацій особистості знайшла відображення у філософських, соціальних та психолого-педагогічних дослідженнях як вітчизняних так і закордонних вчених (Б.Г. Ананьєв, Т.М. Андрєєва, Л.І. Божович, Б.С. Братусь, Л.С. Виготський, А.Г. Здравомислов, А.Ф. Лазурський, О.М. Леонтьєв, Б.Ф. Ломов, В.М. Мясичев, Г. Мюнстерберг, Г. Олпорт, С.Л. Рубінштейн, М. Рокіч, В. В. Столін, Ш. Шварц, В. Франкл, В.А. Ядов). Деякі вчені розглядають проблему цінностей в зв'язку з джерелами активності людини – потребами, предметами цієї активності, мотивами і механізмами регуляції активності. Також у більшості сучасних досліджень цінності розглядаються під соціально-психологічним кутом зору, постають як соціальне явище, як продукт життєдіяльності суспільства і соціальних груп. (А.І. Донцов, Д.А. Леонтьєв).

Як центральне утворення спрямованості, ціннісні орієнтації включені в усі моделі особистості, пропоновані сучасними авторами (С.С. Бубнова, В.Ф. Глушков, Е.М.Дубовская, И.В.Дубровина, М.С. Каган, Б.С. Круглов, Н.Г.Ратанова, В.І. Слободчиков та ін.).

А.Г. Здравомислов, наприклад, бачить в ціннісних орієнтаціях «найважливіші елементи внутрішньої структури особистості, закріплені життєвим досвідом індивіда, всією сукупністю його переживань, які відмежовують суттєве і важливе для даної людини від несуттєвого. Сукупність сформованих, усталених ціннісних орієнтацій утворюють свого роду вісь свідомості, що забезпечує стійкість особистості, спадкоємність певної поведінки і діяльності, виражену в напрямку потреб і інтересів» [5].

Н.Ф. Наумова виділяє ціннісні орієнтації як один з механізмів цілепокладання. Вони орієнтують людину серед об'єктів природного та соціального світу, створюючи впорядковану і осмислену, картину світу, яка має значення для людини. Вони дають підставу для вибору з наявних альтернатив дії (цілей і засобів), підстави для порядку переваг відбору і оцінки цих альтернатив, визначаючи межу дії, тобто не тільки направляють, але і регулюють ці дії.

В.Г. Алексєєв вважає, що ціннісні орієнтації – це відображення в свідомості людини цінностей, визнаних нею як стратегічних життєвих цілей і загальних світоглядних орієнтирів [1]. Р.С. Немов під ціннісними орієнтаціями розуміє те, що людина особливо цінує в житті, чому він надає особливого, позитивний життєвий сенс [8]. Є.С. Волков визначав ціннісні орієнтації як свідомий регулятор соціальної поведінки особистості. Він говорив, що ціннісні орієнтації відіграють мотиваційну роль і визначають вибір діяльності. [3]. І.А. Суріна (1996) вважає, що «ціннісні орієнтації – це оціночне ставлення особистості або групи до сукупності матеріальних і духовних благ, які розуміються як предмет (або його властивості), цілі і засоби для задоволення потреби особистості (групи)» [2].

Незважаючи на відмінності у визначеннях поняття, вчені однакові в тому, що ціннісні орієнтації є центральним і домінуючим компонентом особистості, що відображає відносно стійке вибіркове ставлення суб'єкта до світу цінностей і надають значний вплив на вибір форми поведінки.

Мета статті полягає у визначенні особливостей формування ціннісних орієнтацій у підлітковому віці.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих результатів. Кожна людина оцінює факти свого життя по їх значимості, реалізує ціннісне ставлення до світу. Цінністю є

для людини все, що має для неї певну значимість, особистісний або суспільний сенс. Цінності – це ідеї, ідеали, цілі, до яких прагне людина і суспільство. Існують загальноприйняті цінності, такі як, любов, престиж, повага, знання, гроші, здоров'я та ін. та внутрішньо групові цінності – політичні, релігійні та індивідуальні (особистісні). Цінності об'єднуються в систему, яка змінюється з віком та обставинами життя [9].

У психологічному словнику-довіднику за редакцією М. Кордуелл «цінність» – поняття, що означає об'єкти, явища, їх властивості, а також абстрактні ідеї, що втілюють в собі суспільні ідеали і виступають як еталони належного [7].

Під цінностями Шалом Шварц (Schwartz Shalom H.) має на увазі пізнані потреби, які безпосередньо залежать від культури, середовища, менталітету конкретного суспільства [12]. Цінності, згідно з П.А. Сорокіним, – це сенс, який люди вкладають в одні і ті ж матеріальні предмети або духовні явища.

Цінності не привнесені в суспільну свідомість ззовні і не є застиглою і незмінною категорією. Виникнення загальнолюдських цінностей може бути пояснено на основі культурно-історичної концепції психічного розвитку людини Л.С. Виготського. Відповідно до його концепції, загальнолюдські цінності виникають на тому чи іншому етапі історичного розвитку людства в ході його колективної діяльності, відображаючи нагальну потребу соціально-економічного розвитку суспільства, з одного боку, і внутрішньоособистісних потреб – з іншого. Цінність, формуючись в тій чи іншій сфері колективної свідомості як його кінцева мета, як позитивний полюс ціннісного простору кожної з цих сфер, стає загальнолюдською [4].

Світ цінностей складний, різноманітний та неоднорідний. Можна виділити чимало класифікаційних моделей, в яких цінності структуруються по предмету або змісту об'єктів, на які вони спрямовані (соціально-політичні, економічні, моральні), за суб'єктом відносин (суспільство, клас, соціальна група, колектив, індивід). Угорський дослідник Ф. Патакі пропонує таку класифікацію цінностей:

1. Суспільно-політичні цінності (суспільне життя, особисте життя, оцінке ставлення до суспільних перспектив, патріотизм, інтернаціоналізм і т.п.).
2. Колективістські цінності (солідарність, спільна дія, здатність узгодження і підпорядкування особистих інтересів, дисципліна і т.п.).
3. Інтерперсональні цінності, або цінності-відносини (дружба, секс, ставлення до дорослих і однолітків, а також оцінка їх поведінки).
4. Об'єктивовані цінності (наука, мистецтво, інтелігентність, мораль).
5. Цінності «Я» (особисті перспективи, кар'єра, вибір професії, самоздійснення).
6. Предметні цінності (переважно поведінка і оцінка насамперед предметів споживання) [11].

М.С. Яницький розділив цінності на такі групи: 1) цінності адаптації, що відображають спрямованість на фізичну або економічну безпеку; 2) цінності соціалізації, обумовлені орієнтацією на інших людей; 3) цінності індивідуалізації, що відображають спрямованість на розвиток і самоактуалізацію.

Деякі цінності приймаються людиною і стають її особистими цінностями. У свою чергу ціннісні орієнтації виражають суб'єктивне ставлення до тих чи інших цінностей, тобто відображають спрямованість особистості на ті чи інші цілі.

Існують різні визначення ціннісних орієнтацій. Поняття «ціннісні орієнтації» вперше у вітчизняній соціології та соціальної психології визначено А.Г. Здравомисловим і В.А. Ядовим: «Під ціннісною орієнтацією ми розуміємо установку особистості на ті чи інші цінності матеріальної та духовної культури суспільства».

Сучасні дослідники А.В. Капцов і Л.В. Карпушина дають таке визначення: «Ціннісні орієнтації – це відносно стійка, соціально обумовлена спрямованість особистості на ті чи інші цілі, що мають для неї смисложиттєве значення, що виражаються у вигляді будь-яких особистісних якостей, зразків поведінки і є відносно незалежними від наявих ситуацій».

Ціннісні орієнтації формуються, складаються, розвиваються і змінюються в ході накопичення суб'єктом життєвого досвіду в умовах мінливого світу, а знаходять своє вираження в цілях, соціальних виборах, представлених, ідеалах, інтересах особистості або групи в умовах реальної взаємодії (Крайг Г., 2000).

В системі ціннісних орієнтацій особистості слід розрізняти фінальні, інструментальні та похідні цінності:

1) Фінальні цінності – це вищі цінності і ідеали, важливіше і більш значуща яких немає нічого. Вони є кінцевими цілями людських прагнень, головними життєвими орієнтирами; спрямованість на такі цінності визначає провідні інтереси особистості і сенс усього її життя. Це самоцінності, які цінні самі по собі, а не тому, що служать засобом для досягнення будь-яких інших цінностей. Прагнення до них не має потреби ні в яких обґрунтуваннях, навпаки, прагнення до інших цінностей обґрунтовується тим, що вони дозволяють наблизитися до фінальних цінностей: це, наприклад, людське життя, свобода, справедливість, краса, щастя, любов, дружба, честь і гідність людини, законність.

2) Інструментальні цінності являють собою засоби і умови, необхідні в кінцевому рахунку для досягнення і збереження фінальних цінностей. Так, красиві дрібнички, витончений одяг, художні вироби, якими люди прикрашають своє житло, можуть мати інструментальну цінність як засоби, що дозволяють насолоджуватися красою; заняття спортом можуть володіти інструментальною цінністю як умова збереження і зміцнення здоров'я – а це є фінальна цінність.

3) Похідні цінності – це слідство або вираз інших цінностей, що мають значимість лише як ознаки і символи останніх. Наприклад, подарунок – похідна цінність, знак любові, дружби, поваги. Похідною цінністю є медаль або грамота, що символізують заслуги, якими людина пишається. Можна ставитися до цінності як до якоїсь реліквії – старі речі, фотографії, записки, тому що вона нагадує про дорогих душі переживаннях.

У структурі ціннісних орієнтацій особистості на вершині ієрархії знаходяться вищі, фінальні цінності. На більш низьких рівнях ієрархії розташовані інструментальні і похідні цінності. Але у різних людей ця ієрархія будується по-різному. Одна і та ж цінність може бути фінальною для однієї людини і інструментальною для іншого.

Ціннісні орієнтації відносяться до найважливіших компонентів структури особистості, за ступенем їх сформованості можна судити про рівень розвитку особистості. Розвинені ціннісні орієнтації – ознака зрілості, показник міри соціальності. Сійка і несуперечлива сукупність ціннісних орієнтацій обумовлює такі якості особистості, як цілісність, надійність, вірність певним принципам та ідеалам, здатність до вольових зусиль в ім'я цих ідеалів і цінностей, активність життєвої позиції. Суперечливість ціннісних орієнтацій породжує непослідовність в поведінці. Нерозвиненість ціннісних орієнтацій – ознака інфантилізму, панування зовнішніх стимулів у внутрішній структурі особистості.

Ціннісні орієнтації є результатом внутрішньої і зовнішньої взаємодії в процесі розвитку особистості, суб'єктивним відображенням об'єктивного світу в свідомості конкретного індивіда. Будучи усвідомленими, цінності відіграють величезну роль для визначення спрямованості індивіда, його орієнтації в соціальному середовищі.

Ціннісні орієнтації особистості виконують ряд важливих функцій: гармонізують і інтегрують духовний світ індивіда, визначаючи його соціальну значущість; визначають цілісність, унікальність і неповторність особистості; регулюють поведінку і діяльність людини в суспільстві, визначаючи її дії і вчинки.

У кожної людини, починаючи з дитинства, утворюються особисті ціннісні орієнтації, тобто ціннісні уявлення, за допомогою яких вона орієнтується в світі цінностей і визначає, які з цінностей є для неї більш значущими, а які менш. Свідомо чи несвідомо люди прагнуть якось організувати свої ціннісні орієнтації, привести їх у більш-менш логічно впорядковану ієрархічну систему.

В.А. Ядов справедливо вказує на те, що «формування ціннісних орієнтацій відповідає вищим соціальним потребам особистості в саморозвитку і самовираженні, до того ж в соціально-конкретних, історично обумовлених формах життєдіяльності, характерних для способу життя суспільства і соціальних груп, до яких належить індивід і з якими себе ідентифікує, а отже – світогляд, ідеологію і образ думок яких він розділяє».

До основних чинників, які на думку вчених впливають на формування системи ціннісних орієнтацій відносять:

1. Культурний досвід. Культура задає систему ціннісних уявлень, що регулюють індивідуальну і соціальну поведінку людини, служить базою для постановки і здійснення пізнавальних, практичних та особистісних завдань.

2. Моральні принципи. У моральних принципах зафіксовані загальні правила поведінки, вимоги суспільної дисципліни, що пред'являються до безлічі скоєних людьми вчинків будь-якого типу. У принципах моралі виражені узагальнені закони моральної поведінки, які б поєднували безліч різних за змістом вчинків в єдиний образ життя і лінію поведінки.

3. Особистий досвід. Цей фактор є найбільш значущим за ступенем впливу на формування системи цінностей у людини. Так, наприклад, ціннісні орієнтації дорослого відрізняються набагато більшою стійкістю в порівнянні з системою цінностей дитини, тобто особистий досвід «закріплює» окремі цінності, що мають для конкретної людини певну значимість. Крім того, сам процес оцінювання тверджень відбувається саме через придбання особистого досвіду і виходячи з нього (адже більшість людей вчать на своїх помилках).

4. Внутрішньосімейна атмосфера. Фактор впливу батьків на дітей має тривалий характер, тому є одним з найважливіших за ступенем впливу на дитину, і зокрема – на її життєві цінності. Вони значною мірою визначають життєвий шлях дитини. Але крім свідомого, цілеспрямованого виховання на дитину впливає вся внутрішньосімейна атмосфера, причому ефект цього впливу перевищує всі інші.

Найцікавіший, з точки зору формування системи ціннісних орієнтацій особистості, є старший підлітковий і перехідний до юнацького вік. Це пов'язано з появою на даному віковому етапі необхідних для формування ціннісних орієнтацій передумов: оволодінням понятійним мисленням, накопиченням достатнього морального досвіду, зміною соціального стану. Саме ціннісні орієнтації, сформовані в підлітковому віці, визначають особливості і характер відносин особистості з навколишньою дійсністю і тим самим певною мірою детермінують її поведінку (Б.С. Круглов, В.А. Ядов та інші).

Розглянемо більш докладно деякі основні характеристики підліткового віку для того, щоб зрозуміти механізм формування ціннісних орієнтацій в цьому віковому періоді.

1. Психологічний стан підліткового віку пов'язан з двома «переломними» моментами цього віку: психофізіологічних – статевим дозріванням і соціальним – кінець дитинства, вступ у світ дорослих [9].

Перший з цих моментів пов'язаний з внутрішніми гормональними і фізіологічними змінами, що тягнуть за собою тілесні зміни, неусвідомлене статевий потяг, а також емоційно-чутливі зміни. Другий момент – закінчення дитинства і перехід в світ дорослих пов'язаний з розвитком у свідомості підлітка критичного рефлексуючого мислення в розумовій формі. Це і є визначальний стан підлітка в психіці. Воно і створює основне протиріччя в житті підлітка.

2. Також однією з основних і гострих проблем підліткового віку є перебудова відносин з батьками, перехід від дитячої залежності до відносин, заснованих на взаємній повазі і рівності. Образний опис психіки підлітка було дано свого часу П.Б. Ганнушкіним: «Природний і здоровий протест підлітків проти частих зловживань своїм авторитетом старших переростає в безглузду впертість і безглузду протидію всякій розумній пораді. Розвиваються зарозумілість і самовпевненість».

3. Найціннішим психологічним надбанням підлітка в цей період є відкриття свого внутрішнього світу, в цей період виникають проблеми самосвідомості і самовизначення. У тісному зв'язку з пошуками сенсу життя перебуває і прагнення пізнати самого себе, свої здібності, можливості, пошук себе у відносинах з оточуючими. Для підлітка єдиною усвідомлюваною реальністю є зовнішній світ, куди він проектує свою фантазію. Для підлітка зовнішній, фізичний світ – лише одна з можливостей суб'єктивного досвіду, зосередження якого є він сам. Знаходячи здатність занурюватися в себе і насолоджуватися своїми переживаннями, підлітки відкривають цілий світ нових почуттів, вони починають сприймати і осмислювати свої емоції вже не як похідні від якихось зовнішніх подій, а як стан свого власного «Я». Навіть об'єктивна, безособова інформація нерідко стимулює юнака до інтроспекції, роздумів про себе і свої проблеми.

4. Первинне значення в підлітковому віці набуває спілкування з однолітками. Орієнтація на спілкування з однолітками часто проявляється в побоюванні бути відкинутим однолітками. Емоційне благополуччя особистості все більше починає залежати від того місця, яке вона займає в колективі, починає визначатися насамперед ставленням та оцінками товаришів [6].

Спілкування в цей період набуває ряд специфічних рис: розширення кола контактних груп, в які включається підліток і в той же час, велика вибірковість в спілкуванні, яка проявляється зокрема, в

чіткій диференціації груп спілкування на товариські, з досить широким складом членів і обмеженою інтенсивністю спілкування всередині них, і дружні, з якими підліток ідентифікує себе і які він прагне використовувати як стандарт для самооцінки і як джерело цінності. В процесі спілкування, підліток потрапляє в ситуації, що вимагають від нього прийняття того чи іншого рішення. Ухвалення рішення означає вибір з можливих варіантів. З'являється необхідність розглянути і оцінити допустимі альтернативи – головним чином в сфері визначення своїх ціннісних орієнтацій і своїх життєвих поглядів.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Таким чином, з вищевикладеного можна зробити висновок, що підлітковий вік – це важкий період статевого дозрівання і психологічного дорослішання дитини. У цьому віковому періоді у підлітків велика сприйнятливості до засвоєння норм, цінностей і способів поведінки, які існують в світі дорослих. Йде велика внутрішня робота з перегляду свого ставлення до себе, до людей і навколишнього світу в пошуках своїх цінностей. Процес формування ціннісних орієнтацій стимулюється значним розширенням спілкування, зіткненням з різноманітним форм поведінки, поглядів, ідеалів. Цінності підлітка ще не устоялися і випробовуються практикою власної поведінки і дій оточуючих. З одного боку підлітки, вже несуть в собі результати впливу різних чинників, в цілому являють собою сформовані особистості, а з іншого – їх цінності залишаються досить гнучкими, схильними до різних впливів. Життєвий досвід підлітків небагатий, уявлення про морально-етичні цінності часто остаточно не визначені. Проблеми, пов'язані з особливостями віку, поглиблюються психофізіологічних дисбалансом, наявністю «дорослих» потреб і бажань при відсутності адекватних можливостей.

Список використаних джерел

1. Алексеев В.Г. Ценностные ориентации личности и проблема их формирования / В.Г. Алексеев. – М., 1979.
2. Волков Е.С. Зависимость ценностных ориентаций студентов от смены видов деятельности / Е.С. Волков. М., 1981.
3. Выготский Л.С. Педагогическая психология / Л.С. Выготский. М.: Педагогика, 1986. – 386 с.
4. Здравомыслов А.Г. Потребности. Интересы. Ценности / А.Г. Здравомыслов. М.: Политиздат, 1986. – 221с.
5. Кожеурова Н.С. Роль идеала в становлении жизненной позиции молодежи (теоретический аспект) / Н.С. Кожеурова // Культура. Политика. Молодежь: Сб. науч. ст. – М., 2001. – Вып 4, ч.1. – С.147-165
6. Кордуэлл М. Психология. Словарь-справочник / Пер. с англ. К. С Ткаченко. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2000. – 448 с.
7. Немов Р.С. Психология. Учебник для студентов педагогических учебных заведений / Р.С. Немов. М., Владос – 1998 - 322с.
8. Ольшанский В. Старшеклассник в изменяющемся мире: Социол. Исслед. / В. Ольшанский // Нар. образование. – 2000. – №3. – С.117-120.
9. Психология: Учебник /под ред. А. А. Крылова. - М.: Проспект, 2005. – 752с.
10. Шерковин Ю.А. Проблема ценностных ориентаций и массовые информационные процессы / Ю.А. Шерковин // Психологический журнал – 2012. – Т. 3. – №5.

Reference transliterated

1. Alekseev V.G. Cennostnye orientacii lichnosti i problema ih formirovaniya / V.G. Alekseev. – M., 1979.
2. Volkov E.S. Zavisimost' cennostnyh orientacij studentov ot smeny vidov dejatel'nosti / E.S. Volkov. M., 1981.
3. Vygotskij L.S. Pedagogicheskaja psihologija / L.S. Vygotskij. M.: Pedagogika, 1986. – 386 s.
4. Zdravomyslov A.G. Potrebnosti. Interesy. Cennosti / A.G. Zdravomyslov. M.: Politizdat, 1986. – 221с.
5. Kozheurova N.S. Rol' ideala v stanovlenii zhiznenoj pozicii molodezhi (teoreticheskij aspekt) / N.S. Kozheurova // Kul'tura. Politika. Molodezh': Sb. nauch. st. – M., 2001. – Vyp 4, ch.1. – S.147-165
6. Kordujell M. Psihologija. Slovar'-spravochnik / Per. s angl. K. S Tkachenko. – M.: FAIR-PRESS, 2000. – 448 s.
7. Nemov R.S. Psihologija. Uchebnik dlja studentov pedagogicheskikh uchebnyh zavedenij / R.S. Nemov. M., Vlados – 1998 - 322s.
8. Ol'shanskij V. Starsheklassnik v izmenjajushhemsja mire: Sociol. Issled. / V. Ol'shanskij // Nar. obrazovanie. – 2000. – №3. – S.117-120.
9. Psihologija: Uchebnik /pod red. A. A. Krylova. - M.: Prospekt, 2005. – 752s.
10. Sherkovin Ju.A. Problema cennostnyh orientacij i massovye informacionnye processy / Ju.A. Sherkovin // Psihologicheskij zhurnal – 2012. – Т. 3. – №5.

Guba, N.O., Pavljuk, O.H. Features of the formation of value orientation in adolescence. The paper is dedicated to the analyzes of the problem of formation of value orientation in adolescence. The essence of the concepts of value and values, the classification of values and its function have been presented. The authors described the characteristics of the main factors, that influence the formation of value orientations of the individual. It has been shown the impact of value orientations on the level of the individual development. The characteristics of adolescence as one of the most difficult periods in terms of the formation of values have been presented. In adolescence, problems, which associated with age differences compounded by physiological imbalance, by the presence of "adult" needs and desires in the absence of adequate capacity.

Keywords: values, value orientations, personality, system of values, adolescence, self-esteem.